

Onderzoek naar de zorgbehoeften van Suryoye ouders

April 2019

Zorgbehoeften Suryoye ouderen

*Een kwalitatief onderzoek naar de zorgbehoeften van
Suryoye ouderen in Enschede en hun mantelzorgers*

April 2019

Inhoud

1	Aanleiding.....	2
1.1	Inleiding	2
1.2	Onderzoeksvragen.....	2
1.3	Onderzoeksopzet.....	2
1.4	Leeswijzer	3
2	Ervaringen met huidig zorg- en ondersteuningsaanbod	4
2.1	Inleiding	4
2.2	Cliënten dagbesteding.....	4
2.3	Ouderen met zorg vanuit de Wet langdurige zorg.....	6
2.4	Mantelzorgers	8
3	Wensen en behoeften Suryoye ouderen en mantelzorgers	11
3.1	Inleiding	11
3.2	Cliënten dagbesteding.....	11
3.3	Ouderen met zorg vanuit de Wlz	12
3.4	Mantelzorgers	13
4	Conclusies.....	15
	Bijlage 1 Topiclijsten.....	17

1 Aanleiding

1.1 Inleiding

In deze tijd van transformatie in de zorg wil gemeente Enschede graag meer inzicht krijgen in de zorgbehoeften en -wensen van Suryoye ouderen. Is cultuurspecifieke zorg nodig voor Suryoye ouderen? En wat is er dan nodig om goede zorg aan deze ouderen te leveren, welke kenmerken heeft deze zorg? Door het beantwoorden van deze en gerelateerde vragen, kan vervolgens de aansluiting tussen hun behoeften en het bestaande zorgaanbod inzichtelijk worden gemaakt.

1.2 Onderzoeksvragen

In dit kwalitatieve onderzoek staat een tweeledige vraagstelling centraal:

1. Wat zijn de zorgbehoeften en -wensen van Suryoye ouderen in Enschede?
2. Hoe sluit het huidige zorgaanbod aan op hun wensen en behoeften?

Zorg wordt in dit onderzoek breed opgevat: het gaat zowel om ondersteuning vanuit de Wmo als vanuit de Wet langdurige zorg. Het kan dus bijvoorbeeld gaan om voorzieningen als dagbesteding en dagbehandeling.

1.3 Onderzoeksopzet

Om de zorgbehoeften en wensen goed in kaart te kunnen brengen, zijn begin 2019 15 half-gestructureerde individuele interviews gehouden met Suryoye ouderen in Enschede en met mantelzorgers. De gesprekken, van gemiddeld 45 minuten, zijn uitgevoerd in het Aramees door twee onafhankelijke interviewers in dienst bij Kennispunt Twente. Van ieder interview is een gespreksverslag gemaakt in het Nederlands dat is verwerkt door twee onderzoekers van Kennispunt Twente.

Topiclijsten

De interviews zijn uitgevoerd aan de hand van topiclijsten die zijn opgesteld in samenspraak met de gemeente Enschede. De topiclijsten zijn terug te vinden in bijlage 1.

Aan de ouderen zijn vragen gesteld over onder andere :

- Welke ondersteuning/ zorg zij krijgen (inclusief mantelzorg)
- Wat hierin goed gaat en wat beter kan
- Oordeel zorgverlener
- Belang eigen taal en cultuur in relatie tot zorgverlening
- Ideeën over thuis wonen of in een verpleeghuis wonen

Aan de mantelzorgers is gevraagd:

- Welke mantelzorg zij bieden
- Wat hun beweegredenen zijn om mantelzorg te bieden
- Wat hierin goed gaat en wat beter kan
- Welke ondersteuning/ zorg hun ouders verder nog krijgen
- Wat in de professionele ondersteuning zorg goed gaat en beter kan
- In hoeverre de zorg Nederland aansluit bij Suryoye cultuur

Werving

De tien Suryoye ouderen zijn geworven via twee zorginstellingen, namelijk De Posten en Olcea. Hierbij zijn vier Suryoye ouderen geworven die gebruik maken van dagbesteding, vier Suryoye ouderen met zorg die valt onder de Wet langdurige zorg (Wlz) en twee Suryoye ouderen met een

persoonsgebonden budget (pgb). De vijf mantelzorgers zijn geworven via het eigen netwerk van de interviewers.

Deelnemers

Aan het onderzoek hebben 10 Suryoye ouderen deelgenomen die op dit moment professionele zorg en/of ondersteuning ontvangen. Dit betrof vijf mannen en vijf vrouwen, variërend in leeftijd tussen de 73 en 91 jaar.

Daarnaast hebben vijf Suryoye mantelzorgers deelgenomen aan het onderzoek: drie vrouwen en twee mannen. Allen boden zorg of hulp aan (een van) hun ouders. De ouders horen niet bij de tien overige geïnterviewden. De mantelzorgers waren allen tussen de 45 en 52 jaar oud.

Betrouwbaarheid en validiteit

Door te kiezen voor een kwalitatieve onderzoeksaanpak hebben we een goed beeld gekregen van de wensen en behoeften die er leven onder (een deel van) de Suryoye ouderen en waarom zij deze behoeftes hebben.

Vijftien interviews zijn een voldoende aantal om de belangrijkste wensen en behoeften van de Suryoye ouderen in kaart te brengen. Dit onderzoek brengt niet, zoals bij een enquêteonderzoek onder een steekproef, in kaart welk deel van de Suryoye ouderen een bepaalde wens of behoefte heeft. Daarvoor is het aantal personen dat wij hebben gesproken te klein.

We hebben ouderen vanuit verschillende achtergronden gesproken door zowel ouderen te werven die dagbesteding krijgen als ouderen die ook zorg vanuit de Wet langdurige zorg krijgen of via een persoonsgebonden budget. Daardoor zijn in dit onderzoek de geluiden van zowel de ouderen die nog vrij zelfstandig zijn, als de al wat meer hulpbehoevende ouderen vertegenwoordigd.

Een aandachtspunt is dat de Suryoye ouderen zijn geworven via twee zorginstellingen: de Posten en Olcea. Op deze manier kon de doelgroep relatief gemakkelijk bereikt worden. Beide zorginstellingen hebben in ieder geval een groep Suryoye dagbesteding. Er zijn geen Suryoye ouderen gesproken die gebruik maken van een andere vorm van dagbesteding. We kunnen niet met zekerheid zeggen dat de ervaringen en de meningen van ouderen die zorg of ondersteuning krijgen vanuit de Posten of Olcea representatief zijn voor alle Suryoye ouderen. Een interessante aanvulling in dit onderzoek was geweest om ook een aantal Suryoye ouderen te spreken die gebruik maken van Nederlandse dagbesteding.

Een tweede aandachtspunt is of de wensen en behoeftes die genoemd worden, specifiek zijn voor Suryoye ouderen, of ook gelden voor Nederlandse ouderen of voor andere groepen allochtone ouderen. Dit toont dit onderzoek niet aan. Hiervoor zouden we ook de wensen en behoeften van deze groepen in kaart moeten brengen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we welke zorg en ondersteuning de Suryoye ouderen in dit onderzoek krijgen en hoe zij dit ervaren. Daarnaast komt ook aan bod hoe mantelzorgers de zorg en ondersteuning aan hun ouders ervaren én hoe zij het ervaren om mantelzorg te bieden. In hoofdstuk 3 gaan we in op de specifieke culturele wensen en behoeftes van Suryoye ouderen. In het laatste hoofdstuk met conclusies en aanbevelingen zetten we de wensen en behoeften van Suryoye ouderen en mantelzorgers af tegen het huidige aanbod en geven we enkele aanbevelingen om de zorg aan Suryoye ouderen nog beter te laten aansluiten bij de behoeftes van deze ouderen en hun mantelzorgers.

2 Ervaringen met huidig zorg- en ondersteuningsaanbod

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we welke ondersteuning de Suryoye ouderen in dit onderzoek ontvangen en wat hun ervaringen hiermee zijn. We beschrijven dit achtereenvolgens vanuit het perspectief van vier Suryoye ouderen die naar de dagbesteding gaan, zes Suryoye ouderen die zorg krijgen vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz-zorg) en vijf mantelzorgers. We hebben de ouderen zowel gevraagd naar hun ervaringen met professionele hulp als met mantelzorg.

2.2 Cliënten dagbesteding

We spraken in dit onderzoek vier ouderen die naar de dagbesteding gaan. Van deze ouderen gaan drie naar locatie De Posten van Livio en gaat één oudere naar een locatie van zorgaanbieder Olcea.

Al deze ouderen gaan al lange tijd, zo'n 10 tot 11 jaar, naar de dagbesteding. De meeste van hen gaan vier of vijf keer per week. Ze doen er een bord- of kaartspelletje of doen mee aan een balspel of de bingo. Daarnaast voeren ze gesprekken over actualiteiten of delen ze ervaringen uit het verleden. Bij de dagbesteding treffen Suryoye ouderen elkaar. Ook de begeleiders spreken vaak Aramees.

Alle vier ouderen die we spraken, krijgen ook hulp van hun kinderen en soms ook kleinkinderen. Ze krijgen onder andere hulp bij koken, schoonmaken, douchen, medicijnen halen.

Positieve punten dagbesteding

Over de activiteiten op de dagbesteding is iedereen tevreden. Er worden verschillende activiteiten ondernomen en er hangt een goede sfeer. Mensen geven aan dat ze het fijn vinden dat ze naar de dagbesteding kunnen gaan, omdat ze anders alleen thuis zitten en zich dan vervelen, *'hier heb ik vrienden om mij heen met wie ik de hele dag kan praten'*.

Allen geven aan dat ze het fijn vinden dat er ook andere Suryoye ouderen bij de dagbesteding komen. Ze voelen zich hierdoor prettiger, want *'ik kan makkelijk met ze communiceren en het is gezellig. We hebben hier allemaal dezelfde tradities, gewoonten en hetzelfde geloof'*.

Iemand vertelt: *'Ik zou niet weten hoe ik anders mijn tijd hier zou doorbrengen als het was met mensen die mij niet konden verstaan en anderzijds ook niet'*. Er wordt verteld dat de meeste ouderen elkaar al kennen sinds kleins af aan. Ze komen uit dezelfde streek, waardoor ze gesprekken kunnen voeren die leuk en relevant voor iedereen zijn: *'Dit zou met Nederlandse ouderen niet lukken'*.

Iedereen waardeert de begeleiders van de dagbesteding. Ze helpen met veel zaken, staan altijd klaar en pikken signalen op; *'als ik bijvoorbeeld aangeef dat ik hoofdpijn heb, staan ze direct klaar om een dokter te bellen. Dat soort signalen geven mij een goed gevoel dat ze betrokken zijn en oprecht om je geven'*. Ook de Suryoye verzorgers worden goed gewaardeerd, ze *'helpen bij alles wat nodig is'*.

Aandachtspunten dagbesteding

Er worden enkele aandachtspunten ten aanzien van de dagbesteding genoemd. De meeste punten zijn meer algemeen van aard en niet cultuurspecifiek. Zo geeft één persoon aan dat er wat meer activiteiten gedaan mogen worden. Daarnaast geven enkele personen aan graag vaker naar de dagbesteding te willen komen, maar zij hebben geen recht op extra dagen. Eén iemand noemt ook dat er veranderingen te merken zijn ten opzichte van zeven jaar geleden; *'het eten was vroeger luxer'*

bijvoorbeeld. Er is blijkbaar moeten bezuinigen op heel wat dingen en zelfs op activiteiten. Dat komt ook doordat hier nu veel minder ouderen komen dan voorheen. Deze ontwikkelingen vind ik heel jammer. We willen graag de oude situatie voor deze “bezuinigingen” terug, maar toch zijn we nog steeds dankbaar’. Tenslotte vindt één persoon het jammer dat de Suryoye chauffeurs er niet meer zijn, ‘vanwege die gezellige babbel onderweg’.

Positieve punten mantelzorg

De ouderen zijn tevreden met de hulp die ze van hun (klein)kinderen krijgen. Ze staan altijd voor de oudere klaar, de sociale contacten doen de oudere goed. Een oudere dame geeft aan dat ze het heel prettig vindt dat haar dochter haar helpt met onder andere douchen.

Aandachtspunten mantelzorg

Twee van de vier ouderen zien geen aandachtspunten bij de mantelzorg die ze krijgen. Eén van de ouderen geeft aan onvoldoende hulp en gezelschap te krijgen. ‘Als ik thuis ook meer hulp en gezelschap zou krijgen, zou ik heel blij en dankbaar zijn’. Een andere oudere ziet voor nu geen aandachtspunten, maar verwacht bij het achteruitgaan van haar geheugen dat ze in de toekomst mogelijk andere zorg nodig heeft.

In tabel 2.1 staan de positieve punten en de aandachtspunten opgesomd die ouderen ervaren in de huidige zorg en ondersteuning bij de dagbesteding. Sommige van deze punten zijn algemeen geldend en sommige zijn (naar onze inschatting) cultuurspecifiek.

Tabel 2.1 – Ervaring met huidige zorg en ondersteuning bij dagbesteding

 Wat gaat goed?	 Wat zijn aandachtspunten?
Bij de dagbesteding - Ontmoeting met andere Suryoye ouderen ★ - Prettig dat begeleiding Suryoye spreekt ★ - Leuke activiteiten - Goede zorg - Fijne begeleiding In mantelzorg - Persoonlijke verzorging door dochter is prettig ★ - Sociale contacten erg plezierig - (Klein)kinderen staan altijd klaar	Bij de dagbesteding - Chauffeurs die geen Suryoye spreken ★ - Wat meer activiteiten - Wens om vaker naar dagbesteding te gaan, maar hier geen recht op hebben - Veranderingen door bezuinigingen In mantelzorg - Onvoldoende hulp en gezelschap - In toekomst (bij dementie) mogelijk ook andere hulp nodig

★ *Cultuurspecifiek*

2.3 Ouderen met zorg vanuit de Wet langdurige zorg

Clënten die Wlz-zorg krijgen, oftewel zorg vanuit de Wet langdurige zorg, hebben blijvend 24-uur per dag zorg in de nabijheid nodig. Deze zorg kan geboden worden in een instelling of thuis. Van de zes Wlz cliënten die we spraken, woont één in een instelling, de andere vijf cliënten wonen nog thuis, maar krijgen hulp bij het huishouden, eten, persoonlijke verzorging, vervoer en medicijngebruik. De persoon die intramuraal woont, zit niet op de speciale Suryoye afdeling omdat deze momenteel vol zit. Allen ontvangen al meerdere jaren zorg, variërend van 1 jaar tot 20 jaar. Vier van de zes Wlz-clënten bezoeken meerdere keren per week de dagbesteding. Dit betreft de Suryoye dagbesteding.

Vijf van de zes Wlz-clënten krijgt naast professionele zorg, ook nog zorg van een mantelzorger. Meestal is dit de partner of een (schoon)dochter. De persoon zonder mantelzorger, geeft aan wel veel bezoek te krijgen van kinderen en kleinkinderen en dit te waarderen. De mantelzorgers helpen onder andere met huishoudelijke klusjes, verzorging, eten koken en zaken regelen met instanties.

Positieve punten professionele zorg

De zes ouderen die we spraken zijn zonder uitzondering tevreden over de zorg die zij krijgen. Twee van hen geven aan *dankbaar* te zijn voor de zorg die ze ontvangen. *'Ik ben God dankbaar dat we in een land wonen waar je dit soort zorg kan krijgen'* en *'Wij Suryoye hebben een zeer moeilijke tijd gehad in Turkije en zijn daarom als snel dankbaar met hetgeen van wat landen in Europa voor ons betekend hebben.'*

Ook over de faciliteiten zijn de ouderen tevreden *'ik heb mogelijkheden om te sporten'* en *'ze spelen hier kaartspellen en bingo'*.

De verzorgers zijn *'netjes'*, *'zeer behulpzaam en regelen alles voor je'*, *'ze doen hun best'*. Eén van de ouderen benoemt als positief punt dat de verzorgers *'goed luisteren naar wat mijn dochter zegt'*. Als de ouderen met verzorgers kunnen spreken in hun eigen taal is dit zeker een pré. *'De persoon die mij zorg verleent, is van onze gemeenschap en daarom spreken wij gelukkig ook dezelfde taal. Dit is voor mij een dubbele winst; het is namelijk direct ook een sociaal contact aangezien we met elkaar kunnen communiceren.'*

Aandachtspunten professionele zorg

Drie van de zes ouderen kunnen geen aandachtspunten in de zorg benoemen. De andere drie ouderen benoemen het ongemak van een mannelijke verzorger (bij een vrouw), de taalbarrière, weinig inspanning vanuit de verzorger om de Suryoye oudere toch te begrijpen, te weinig uren zorg, waardoor de mantelzorger relatief zwaar belast wordt en veel concurrentie in de ouderenzorg binnen de Suryoye gemeenschap.

Eén van de ouderen beschrijft een situatie waar meerdere aandachtspunten uit naar voren komen: *'Soms komen er Nederlandse mannen die me willen wassen of helpen met omkleden en soms schaam ik mij om er wat van te zeggen. Omdat ik de taal niet beheers, is het moeilijk om aan te geven waar ik mee zit. De mannelijke verzorger deed niet veel moeite om mij te begrijpen en was alleen gefocust op zijn werk. Dat vond ik geen leuke ervaring en ik vind het moeilijk om er wat van te zeggen.'*

Een andere oudere omschrijft *'De verzorgers zijn heel netjes. Ik vind het alleen jammer dat ik niet normaal met ze kan praten omdat ik geen Nederlands kan. Mijn dochter is heel goed voor ons en functioneert heel goed als tussenpersoon. Wij zouden het echt niet redden zonder haar.'*

Een oudere noemt nog in een slotopmerking in zijn gesprek een aandachtspunt, namelijk:

‘Ik baal van de concurrentie in de ouderenzorg binnen de Suryoye gemeenschap want veel ouderen hier zijn weg en naar andere zorginstellingen gegaan. Vroeger was het veel leuker om hier te komen.’

Positieve punten mantelzorg

De vijf ouderen die mantelzorg krijgen, zijn hier tevreden over, omdat *‘ik haar alles kan vragen’, ‘het leuk en fijn is als er mensen bij mij thuis zijn’, ‘wij ons geen zorgen hoeven te maken over zorginstanties en bankzaken’*. Een van de ouderen geeft aan dat de schoondochter *‘geld krijgt van de overheid om thuis voor mij te zorgen’*.

Aandachtspunten mantelzorg

Wat betreft de mantelzorg benoemen drie van de vijf ouderen een aandachtspunt. Eén persoon benoemt moeilijkheden die haar dochter heeft om aanvragen via het zorgloket gehonoreerd te krijgen. De anderen benoemen niet altijd een beroep te willen doen op hun naasten. Een oudere geeft aan dat de dochter ook een baan heeft en niet op ieder moment beschikbaar is voor de mantelzorg. *“Ik kan haar niet elke dag bellen om te zeggen dat ze mee moet naar A of B”*.

In tabel 2.2 staan de positieve punten en de aandachtspunten opgesomd die de ouderen benoemen rondom de zorg die ze krijgen van professionals en mantelzorgers. Sommige van deze punten zijn algemeen geldend en sommige punten zijn (naar onze inschatting) cultuurspecifiek.

Tabel 2.2 – Ervaring met WLZ-zorg

 Wat gaat goed?	 Wat zijn aandachtspunten?
In professionele zorg - Verzorgers luisteren naar dochter/ mantelzorger ★ - Begeleiding spreekt Aramees ★ - Goede verzorging - Behulpzame, vriendelijke verzorgers - Mogelijkheden om te sporten - Veel naar buiten - Rekening houden met gebreken (slecht zien) In mantelzorg - Kan alles aan mantelzorger vragen. - Mantelzorger regelt zaken met instanties - Mantelzorger krijgt financiële vergoeding voor de zorg vanuit de overheid. - Prettig als er mensen in huis zijn.	In professionele zorg - Mannelijke (Nederlandse) verzorgers ervaren sommige dames als onprettig. ★ - Taalbarrière bij Nederlands sprekende verzorger ★ - Niet altijd doen verzorgers moeite om te begrijpen wat de Suryoye oudere die de Nederlandse taal niet beheerst, probeert te zeggen. ★ - Te weinig uren zorg, zodat er ook veel op de schouders van kinderen terecht komt In mantelzorg - Aanvragen zorgloket verlopen soms moeizaam. - Mantelzorger heeft vaak nog baan en gezin. Dan is het lastig om mee te gaan naar alle afspraken.

★ *Cultuurspecifiek*

2.4 Mantelzorgers

Voor dit onderzoek hebben we gesproken met vijf mantelzorgers van Suryoye ouderen. Allen zijn tussen de 45 en 52 jaar oud en verlenen mantelzorg aan hun ouder(s). Drie personen ondersteunen hun ouders al sinds de komst naar Nederland (vaak zo'n 20-30 jaar). Twee mantelzorgers geven aan respectievelijk 8 en 5 jaar mantelzorg te verlenen. Zorg die ze bieden bestaat onder andere uit: vervoer naar huisarts, ziekenhuis, of kerk (4x), administratie (4x), koken (3x), huishoudelijke hulp (3x), boodschappen (2x), tuin bijhouden (1x), toedienen medicatie (1x), slapen bij ouder (1x).

Alle ouders krijgen naast de mantelzorg ook nog professionele hulp, waaronder huishoudelijke hulp (4x), fysiotherapie (3x), hulp bij toedienen medicatie (2x), persoonlijke verzorging (2x) en dagbesteding (1x).

Motivatie om mantelzorg te bieden

De personen in dit onderzoek zien de mantelzorg aan hun ouders allen als een plicht dat hoort bij de eigen cultuur: *'Zij hebben voor ons gezorgd en hebben genoeg meegemaakt in hun leven en nu geef ik ze wat terug. Je kunt wel zeggen dat het met onze cultuur te maken heeft'; 'Wij vinden dat je dierbaren niet naar een zorginstelling stuurt, wanneer je zelf prima de zorg kunt verlenen'; 'Deze manier van denken zit een beetje in onze cultuur. Zo zijn we nu eenmaal: niet individualistisch en respectvol voor ouders en ouderen'.*

Positieve punten mantelzorg

Drie van de vijf mantelzorgers benoemen expliciet dat ze met liefde en plezier mantelzorg bieden. *'De blijf van waardering van mijn vader doet mij ook heel goed'.*

Een ander positief punt, is dat de mantelzorg goed aansluit bij de behoefte van de oudere: *'door de vader-dochter band die je hebt, voelt mijn vader zich op zijn gemak en kan hij de hulp vragen die hij wil ontvangen'* en *'De zorg die wij thuis kunnen verlenen zal altijd beter zijn dan een zorginstelling in verband met cultuurverschillen en het niet beheersen van de Nederlandse taal.'*

Ook positief is het dat de instanties waar de oudere mee te maken heeft, de mantelzorger ook als contactpersoon zien. *'Alle communicatie verloopt via mij en op deze manier valt er ook een last van hun schouders, omdat zij zich absoluut niet zouden redden omdat zij geen Nederlands kunnen'.*

Aandachtspunten mantelzorg

De mantelzorgers ervaren allen het geven van mantelzorg soms als zwaar. Ze hebben vaak nog een eigen gezin en werk. Toch is het voor de meeste mantelzorgers wel te combineren. *'Er zitten wel eens dagen tussen dat ik vermoeid ben', 'Ik moet zeggen dat ik het wel zwaar vind. Ik heb een vrouw en vier kinderen. Daarom is het belangrijk dat we de taken goed verdelen binnen ons gezin, want ik zou dit niet alleen kunnen.'* *'Het vormt soms een belasting als er geen andere optie is dan bij je ouder te blijven'.* Een van de mantelzorgers geeft aan dat veel zorg op haar schouders komt en dat een betere verdeling met broers of zussen wenselijk zou zijn.

De taalbarrière is een van de punten waar mantelzorgers tegen aanlopen. Door de taalbarrière moeten mantelzorgers er bij contact met anderen continu bij zijn bijvoorbeeld *'als er een verkoper aan de deur komt, of de schoonmaker'.* Daarnaast loopt er ook nog wel eens wat mis als instanties

direct contact zoeken met de ouders in plaats van met de mantelzorger omdat *'dit wettelijk verplicht is. Vooral met DigiD etc.'* Dit is niet wenselijk, want *'mijn ouders zouden het absoluut niet alleen redden. Ze hebben ook wel eens fouten gemaakt, omdat ze dachten dat ze het zelf konden regelen.'*

Positieve punten professionele zorg

Naast mantelzorg krijgen alle ouders ook professionele hulp. Voor wat betreft de professionele zorg zijn de ouders tevreden, omdat het prettig is als een zorginstantie een bepaalde taak uit handen kan nemen *'Dit geeft mij meer rust en ik kan me dan meer focussen op mijn gezin'*. De professionele zorg gaat goed in combinatie met de ondersteuning die de mantelzorger biedt. Een ander positief punt is dat *'er vanuit het ziekenhuis goed gecommuniceerd werd wie wanneer thuis langs komt'*. De mantelzorger wiens ouder naar de dagbesteding gaat, noemt als positief punt dat de verzorgers Aramees spreken en dat er andere Suryoye ouders zijn.

Aandachtspunten professionele zorg

Ook bij de professionele zorg zijn er enkele zaken waar de mantelzorgers of ouders tegenaan lopen. Twee mantelzorgers ervaren dat de communicatie met instanties moeilijk verloopt, omdat deze instanties de culturele achtergrond en behoeften van Suryoye niet kennen: *'(..)..dan hebben ze geen idee wie Suryoye zijn dan moet ik het ze uitleggen'*. Een andere mantelzorger loopt wel eens tegen vooroordelen aan: *'Bij het zorgloket doen ze soms moeilijk als ik iets wil aanvragen. Ze zeggen soms: heb je geen zus of broer die dat kan? Jullie helpen elkaar toch zo goed? Daar kan ik me heel erg aan storen.'* Een ander voorbeeld is dat instanties door onwetendheid een Suryoye oudere bezoeken zonder de mantelzorgers te informeren, terwijl dit wel is aangegeven. Dan lopen er zaken mis. Eén van de mantelzorgers geeft aan dat er een keer een mannelijke verzorger kwam om moeder te wassen. *'Ik was er toen gelukkig bij en heb gezegd dat moeder dat niet wil en een vrouwelijke verzorger wil'*.

De taalbarrière wordt door drie mantelzorgers als aandachtspunt genoemd. Eén van hen geeft aan dat instanties niet altijd vriendelijk zijn als moeder zich niet goed verstaanbaar kan maken. *'Mensen moeten begrijpen waar we vandaan komen en waarom we zijn gevlucht en dat de oudere generatie de taal niet heeft geleerd. Iets meer begrip is op zijn plaats dan alleen maar smijten met woorden als integratie en je bent hier te gast'*.

Tenslotte geeft één van de mantelzorgers aan dat je zorg voor je ouders soms echt moet opeisen. *'Soms moet je echt kritisch zijn tegenover instanties anders krijg je niet waar je recht op hebt.'*

In tabel 2.3 staan de positieve punten en de aandachtspunten opgesomd die mantelzorgers ervaren in de mantelzorg die zij bieden aan hun ouder(s) en in de professionele zorg die hun ouder(s) daarnaast ontvangen. Ook hier zijn er (naar onze inschatting) cultuurspecifieke punten en algemene punten.

Tabel 2.3 – Ervaring mantelzorgers

 Wat gaat goed?	 Wat zijn aandachtspunten?
In mantelzorg - Onze zorg sluit goed aan en er zijn geen taalbarrière en cultuurverschillen die er wel zijn bij zorg in een zorginstelling. ★ - Instanties zien mantelzorger als contactpersoon - Het geeft mantelzorger plezier om elkaar te helpen - Oudere voelt zich vrij aan mantelzorger alles te vragen In professionele zorg - Aramees sprekende verzorgers in dagbesteding. ★ - Andere Suryoye ouderen in dagbesteding. ★ - Taken van mantelzorger worden uit handen genomen. - Goede combinatie met mantelzorg. - Duidelijke communicatie naar mantelzorger wie wanneer bij ouder komt. -	In mantelzorg - Door taalbarrière moet je ouders bij ieder contact helpen. ★ - Soms richten instanties zich rechtstreeks tot ouders waardoor zaken mislopen. ★ - Mantelzorg is soms zwaar en niet altijd goed te combineren met werk en gezin. In professionele zorg - Onbegrip (soms) over beperkte taalkennis Suryoye ouderen ★ - Onbekendheid bij gemeenten en instanties wie Suryoye zijn en wat hun behoeften zijn. ★ - Ongewenste situatie van een mannelijke verzorger voor een vrouw ★ - Als mantelzorger moet je recht opeisen in zorg aan ouders.

★ *Cultuurspecifiek*

3 Wensen en behoeften Suryoye ouderen en mantelzorgers

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we wat de wensen en behoeften zijn van Suryoye ouderen en hun mantelzorgers rondom de zorg bij het ouder worden. Aan zowel ouderen die dagbesteding ontvangen als Wlz-cliënten zijn een aantal specifieke thema's voorgelegd. Steeds is gevraagd hoe belangrijk dit voor de oudere is. We zijn ingegaan op de bekendheid met Suryoye gewoonten, Aramees sprekende verzorgers, Suryoye verzorgers en verzorging door iemand van dezelfde sekse. Ook is gesproken over het wonen in een verpleeghuis. Aan mantelzorgers is in algemene zin gevraagd in hoeverre de zorg in Nederland aansluit bij de Suryoye cultuur.

3.2 Cliënten dagbesteding

Aan de vier ouderen die naar de dagbesteding gaan, is gevraagd naar hun wensen en behoeften ten aanzien van de zorg.

Bekendheid Suryoye cultuur

Alle bevroegde ouderen vinden het belangrijk dat de verzorgers de gewoonten en gebruiken van de Suryoye cultuur kennen. Ook hierbij worden als argumenten genoemd dat de omgang hierdoor makkelijker is, je elkaar beter kunt begrijpen en ze elkaar beter kunnen aanvoelen. *'Het maakt mij heel erg uit dat de begeleiders weten wat de gewoonten en gebruik zijn van mijn cultuur. Wederzijds respect, geen brutaliteit of te persoonlijke vragen.'*

Aramees sprekende verzorgers

Alle geïnterviewde ouderen vinden het belangrijk dat de verzorgers Aramees spreken. Genoemde redenen zijn dat ze daardoor de verzorgers begrijpen en vice versa, ze zich meer op hun gemak voelen en ze een band kunnen opbouwen. Een cliënt vertelt:

'Als de verzorgsters alleen Nederlands zouden spreken was dit alsof je 2 stenen naast elkaar legt. Ik kan geen woord antwoorden op de vragen die zij stellen. Dit zou voor beide kanten vermoeiend zijn en ik denk dat dat ten koste gaat van een goede band met elkaar. De goede band die ik nu wel gewoon heb met de Suryoye verzorgsters'.

Wel geeft één cliënt aan:

'Als ik een keer naar het ziekenhuis moet voor een afspraak dan neem ik een familielid mee die Aramees spreekt. Ik vind het niet erg om dan door een Nederlandse dokter geholpen te worden'.

Suryoye verzorgers

Twee ouderen geven aan dat ze het fijn vinden dat degene van wie ze zorg krijgen Suryoye is. Ze vertellen dat ze hierdoor makkelijker met elkaar kunnen praten, omdat ze elkaar begrijpen en er een grote kans is dat ze elkaar kennen. Ook wordt genoemd dat ze de gewoonten en gebruiken van de cultuur dan kennen. De overige twee personen zijn niet bevroegd over dit onderwerp.

Verzorging door iemand van dezelfde sekse

Over het belang van verzorging door iemand van dezelfde sekse zijn de meningen meer verdeeld. Voor twee ouderen maakt het niets uit: *'Het maakt voor mij geen verschil of het een man of een vrouw is die mij verzorgd. Het zijn tenslotte allemaal onze kinderen'.* Eén cliënt vindt het juist erg belangrijk dat de verzorgster een vrouw is, ze vertelt: *'Ik vind het gewoon niet prettig als een man mij met alles moet helpen'.* De vierde cliënt heeft een lichte voorkeur voor een vrouwelijke verzorgster, maar ze geeft aan: *'dat is geen strenge eis voor mij.'*

Langer zelfstandig thuis wonen

Tenslotte is gevraagd hoe belangrijk ze het vinden om zo lang mogelijk thuis te wonen. Allen geven aan graag zo lang mogelijk zelfstandig te willen wonen. Hierdoor ervaren ze vrijheid:

'Ik moet er niet aan denken om in een verpleeghuis te gaan wonen. Daar word ik psychisch zoals de meesten dat daar zijn/worden'.

Op dit moment krijgen alle geïnterviewde ouderen hulp van hun kinderen. Dit is vooral in hulp bij het schoonmaken, eten koken, douchen, of gewoon het samenzijn. Iedereen is hier erg tevreden over; één iemand geeft aan meer hulp thuis te willen hebben en één persoon verwacht in de toekomst intensievere zorg nodig te hebben.

3.3 Ouderen met zorg vanuit de Wlz

Ook aan de zes ouderen met zorg vanuit de Wlz-zorg is gevraagd naar hun wensen en behoeften ten aanzien van de zorg.

Bekendheid Suryoye cultuur

Iedereen geeft aan het belangrijk te vinden dat de verzorgers op de hoogte zijn van de gewoonten en gebruiken van de Suryoye cultuur. Het communiceren gaat dan makkelijker, het voelt meer vertrouwd en hierdoor kunnen ze rekening houden met hun gewoonten en gebruiken. Er wordt verteld: *'Als ze daarvan op de hoogte zijn dan weten ze dat we soms willen bidden of dat wij op woensdag en vrijdag vasten. Dan kunnen de werknemers rekening houden met koken'* en *'Dan maken ze ook die fout niet dat ze een man sturen om een vrouw te verzorgen'.*

Aramees sprekende verzorgers

Alle ouderen met Wlz-zorg vinden het erg belangrijk dat degene van wie ze zorg ontvangen de Aramese taal machtig is. Genoemde redenen zijn dat ze de verzorgers dan kunnen begrijpen en vice versa, dat ze een band kunnen opbouwen en dat kinderen minder belast worden in verband met vertalen. Een cliënt geeft aan: *'Dan kan ik beter met ze communiceren en vertellen waar ik mee zit. Het is gewoon voor veel makkelijker voor mij'.*

Suryoye verzorgers

De bevroegde Wlz-cliënten geven aan dat ze het belangrijk vinden dat de verzorgers ook Suryoye zijn. Hierdoor voelen ze zich meer op hun gemak en ervaren ze geen taalbarrière meer bij het ontvangen van de zorg; *'Dan schaam ik me minder omdat ze mij begrijpen en het is makkelijker communiceren als ik ergens mee zit'.* Ook de bekendheid met de gewoonten en gebruiken wordt als voordeel genoemd wanneer de verzorgers Suryoye zijn. Een toelichting die een oudere geeft:

'Ik vind het wel belangrijk dat de verzorgers Suryoye zijn en dus weet hebben van onze gewoonten en gebruiken. Een klein voorbeeld is ons wekelijks vasten en wat daar allemaal bij komt kijken. Dat zou iemand die geen Suryoyo is niet zo weten. Wij ouderen en de verzorgers snappen elkaar op deze manier gewoon beter dan niet-Suryoye'.

Op dit moment ontvangen twee mensen zorg van niet-Suryoye verzorgers, drie van Suryoye verzorgers. De niet-Suryoye-verzorgers spreken geen Aramees.

Verzorging door iemand van dezelfde sekse

Vrouwen vinden het vooral belangrijk om verzorgd te worden door een vrouw. Voor heren maakt het

minder uit of een man of vrouw dit doet. Eén van de heren zegt schaamte te ervaren als hij er aan denkt om persoonlijke verzorging te krijgen van een vrouw.

Langer zelfstandig thuis wonen

Van de vijf nog thuiswonende ouderen woont iedereen liefst zo lang mogelijk thuis. Ze geven aan dat ze zich thuis prettiger voelen, want een eigen huis biedt vrijheid. Ook kunnen in een verzorgingstehuis taalproblemen ontstaan; *‘We kennen de taal niet en ik zie het ook niet gebeuren dat er een verpleeghuis komt waar alleen maar Suryoye ouderen zijn met Suryoye verpleegsters’*. Ook behoort het niet tot de cultuur om naar een verzorgingstehuis te gaan: *‘Wat ik weet is dat niemand van de Suryoye ouderen naar een verpleeghuis gaat. Onze kinderen moeten voor ons zorgen’*. Als de ouderen toch naar een verzorgingshuis zouden moeten dan liefst naar een plek met andere Suryoye ouderen. Er wordt toegelicht:

‘Het verschilt voor mij heel veel of de ouderen om mij heen mijn taal spreken. (...) Als het dan bijvoorbeeld allemaal Suryoye ouderen zijn in een verpleeghuis, dan zouden we bij wijze van spreken tot aan het slapen gaan nog met elkaar kunnen praten; zelfs vanuit bed. Met de Nederlandse ouderen lukt dat mij niet en zal ik mij gevangen voelen. De taalbarrière is cruciaal voor ons ouderen’

en

‘Een verpleeghuis waar Suryoye ouderen komen zou ik al veel minder erg vinden dan een verpleeghuis met niet-Suryoye ouderen. We zouden dan bijvoorbeeld samen onder het genot van kopje koffie een praatje kunnen maken. Ik denk dat dit voor veel Suryoye ouderen geldt. De taal is voor ons heilig. Kunnen praten met elkaar en elkaar kunnen verstaan geeft een vrijheidsgevoel. Ik merk wel steeds meer om me heen dat de Suryoye ouderen die uiteindelijk toch naar een verpleeghuis gaan ook heel snel aftakelen en snel komen te overlijden. Dit versnelde proces kan volgens mij ook het gevolg zijn voor eenzaamheid en dat ze zich niet meer gelukkig voelen. Maar dat weet ik natuurlijk niet zeker’.

De enige oudere die in een verzorgingshuis woont, geeft aan het niet erg te vinden hier te wonen. Ze woont zonder Suryoye ouderen om zich heen, maar geeft aan veel bekenden tegen te komen die naar de dagbesteding gaan. Wel zou ze het fijn vinden om Suryoye burens te hebben.

3.4 Mantelzorgers

Aan de mantelzorgers is gevraagd of zij vinden dat de zorg die in Nederland gegeven wordt, aansluit bij de Suryoye cultuur.

Over het algemeen vinden ze dat de zorg niet goed aansluit. Twee mantelzorgers geven aan dat de onbekendheid van de cultuur een aandachtspunt is; *‘Ik heb het gevoel dat er aan andere allochtone ouderen meer aandacht wordt besteed dan aan ons, omdat wij niet zo ‘bekend’ zijn in Nederland. Ze zien ons vaak als Turken en gaan er van uit dat we dezelfde culturele achtergrond en eisen hebben maar dat is absoluut niet zo. Soms irriteer ik mij als ik constant moet uitleggen wie wij zijn en wat onze culturele achtergrond is’*. Ook over het geloof bestaan nog misvattingen: *‘Dat we christelijk zijn weten veel Nederlanders niet, ook al zien ze duidelijk dat we een kruisje dragen’*. Door onbekendheid met de cultuur en het geloof kan er minder in de behoefte van zorg worden voldaan. Iemand benoemt bijvoorbeeld het vasten; niet iedereen weet wat dit inhoudt, als een verzorger moet koken op dagen van vasten leidt dit tot problemen.

Een andere mantelzorger voegt hieraan toe:

‘Als onze ouderen naar een Nederlandse zorginstelling zouden gaan dan heb je te maken met cultuurverschillen, taalbarrières en eetgewoontes. De Suryoye ouderen zijn gewend aan drukte, om elke dag mensen om hen heen te hebben. Terwijl de Nederlandse ouderen daarentegen langer alleen kunnen verblijven’.

Eén persoon geeft aan dat de aansluiting van de zorg verschilt per instantie. Wanneer echter huishoudelijke hulp via de gemeente wordt aangevraagd, kan er geen voorkeur worden uitgesproken:

‘Ik heb persoonlijk wel eens meegemaakt dat ik huishoudelijk hulp heb aangevraagd via de gemeente en dan had ik bijvoorbeeld de voorkeur voor een schoonmaker die de Aramese taal machtig is maar dat konden ze mij niet aanbieden. Ik heb het gevoel dat sommige zorgaanbieders de voorkeur krijgen bij het zorgloket van de gemeente. Ik wil bijvoorbeeld dat het door een zorgaanbieder gedaan wordt met Suryoye werknemers maar zij zeggen dat het niet uitmaakt wie het doet als het maar gedaan wordt’.

Ook bij deze mantelzorger komt als aandachtspunt de onbekendheid van de cultuur naar voren:

‘Nogmaals, meer begrip voor onze Suryoye ouderen zou goed zijn. Ik heb wel eens gehad dat een Marokkaanse vrouw langs kwam bij mijn ouders voor huishoudelijk hulp, dat was geen goede ervaring’.

Tenslotte wordt aangedragen dat ze het prettig zou vinden als ziekenhuizen en zorginstellingen meer rekening houden met de Suryoye cultuur. Ook wordt gehoopt dat in de toekomst er meer verzorgers zijn die het Aramees beheersen.

4 Conclusies

In dit hoofdstuk vatten we samen wat de zorgbehoeften en -wensen van Suryoye ouderen en hun mantelzorgers in Enschede zijn en in hoeverre deze behoeften en wensen aansluiten op het huidige zorgaanbod. In hoofdstuk twee en drie hebben we vanuit verschillende invalshoeken (ouderen die naar de dagbesteding gaan, ouderen met Wlz-zorg en mantelzorgers) de ervaringen met het huidige zorgaanbod beschreven en de specifieke behoeftes in zorg van Suryoye ouderen. Hieronder beschrijven we wat vanuit de drie invalshoeken nu als meest opvallende behoeftes naar voren is gekomen en of het huidige zorgaanbod aansluit op de behoeften en wensen.

Aramees sprekende verzorgers zijn zeer gewenst

In alle gesprekken met ouderen én mantelzorgers komt het belang terug van een verzorger die de taal spreekt. Veel Suryoye ouderen zijn de Nederlandse taal niet machtig. Als de verzorger Aramees spreekt, is communicatie tussen oudere en verzorger mogelijk en kan de oudere zijn behoeften in zorg delen met de verzorger. Daarnaast kan de oudere een band opbouwen met verzorgers en hoeven kinderen minder belast te worden met tolkwerk.

In de dagbesteding bij De Posten en Olcea spreken verzorgers Aramees en dit wordt ook erg gewaardeerd. In andere zorg is dit lang niet altijd het geval. Denk aan de taxichauffeur, of de huishoudelijke hulp. Bij de Wmo-toegang wordt een verzoek om een Aramees sprekende hulp in de huishouding niet altijd begrepen en gehonoreerd.

Mantelzorg is belangrijk in Suryoye cultuur, maar overbelasting ligt op de loer

Suryoye ouderen worden het liefst thuis verzorgd door hun kinderen. Ze kunnen hun kinderen alles vragen en het is meteen ook sociaal contact. Voor de ouderen is het ook prettig als hun kinderen de persoonlijke verzorging kunnen doen. Mantelzorgers geven aan dat het voor hen belangrijk is dat instanties alles goed communiceren met de mantelzorger en niet (alleen) direct richting de oudere zelf. Dan lopen er soms zaken mis.

Bijna alle ouderen die we spraken, krijgen hulp van hun kinderen en soms ook van kleinkinderen. Naast de zorgtaken die mantelzorgers voor hun ouder uitvoeren- zoals boodschappen doen, huishoudelijk werk, mee naar een afspraak bij een arts- moeten Suryoye mantelzorgers vaak ook tolken en papierwerk doen voor hun niet Nederlands sprekende ouders. Zowel de mantelzorgers, als ook de ouderen zelf benoemen dat de mantelzorg een zware belasting is naast een baan en een gezin. Er is dan wel behoefte aan wat ontlasting, bijvoorbeeld door professionele ondersteuning in het huishouden. De mantelzorger kan dan het regelwerk en het tolken op zich nemen. Hierbij is de ervaring dat instanties vaak wel het contact met de mantelzorger onderhouden, maar af en toe loopt dit nog wel eens mis.

Ouderen slijten oude dag graag volgens hun eigen gebruiken en cultuur. Onbekendheid Suryoye cultuur bij zorgaanbieders en de gemeentelijke toegang.

De Suryoye cultuur heeft zijn eigen gebruiken. Voor de ouderen is het prettig om ook hun oude dag volgens deze gebruiken en cultuur te kunnen leven. Denk bijvoorbeeld aan het vasten en andere geloofsuitingen en het prettig vinden om veel mensen om zich heen te hebben.

Bij de Suryoye dagopvang bij De Posten en Olcea zijn deze gebruiken en cultuur bekend. Dit wordt als zeer prettig ervaren. Ouderen en hun mantelzorgers lopen er nog wel eens tegenaan dat er onbekendheid is met de Suryoye cultuur bij de toegang en zorgaanbieders.

Suryoye ouderen liefst zo lang mogelijk thuis

Suryoye ouderen wonen het liefst zo lang mogelijk thuis. Het geeft ze vrijheid en het hoort ook bij de cultuur dat kinderen voor hun ouders zorgen. Ze zien op tegen een taalbarrière als ze naar een verzorgings- of verpleeghuis zouden moeten.

Veel ouderen wonen thuis en krijgen hulp van hun kinderen. De enige oudere die we spraken die in een verzorgingshuis woont, is hierover tevreden, ook al spreken de verzorgers Nederlands. Overdag gaat ze naar de Suryoye dagbesteding.

Bijlage 1 Topiclijsten

Topiclijst ouderen die ondersteuning vanuit de WLZ ontvangen

Ondersteuning/zorg

- *Kunt u me iets vertellen over de ondersteuning/zorg die u ontvangt?*
 - Welke zorg?
 - Sinds wanneer?
 - Hoeveel uur in de week?
 - Tevreden met de ontvangen zorg? (doorvragen naar zowel positief als negatieve ervaringen)
 - Wat gaat goed?
 - Wat kan beter?
 - Wat vindt u van de persoon/personen die u zorg geeft?
- Is er een familielid die ook voor u zorgt? (mantelzorg)
 - Tevreden met deze zorg? (doorvragen naar zowel positief als negatieve ervaringen)
 - Wat gaat goed?
 - Wat kan beter?

Thuiswonenden:

- Hoe denkt u over wonen in een verpleeghuis?
- Stel dat u naar een verpleeghuis gaat, zou u dan tussen andere Suryoye ouderen willen wonen of maakt u dat niet uit?

In verpleeghuis wonend:

- Wat vindt u er van dat u in een verpleeghuis woont?
- Hoe belangrijk vindt u het om tussen andere Suryoye ouderen te wonen of maakt u dat niet uit?
 - Hoe is dat nu?

Wensen/behoefte zorg

- Ik vind het belangrijk dat degene van wie ik zorg krijgt mijn taal spreekt
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?
- Ik vind het belangrijk dat degene van wie ik zorg krijg ook Suryoye is
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?
- Het maak mij niet uit of ik zorg krijg van een man of vrouw
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?
- Het maak mij niet uit of het personeel weet wat de gewoonten en gebruiken zijn van mijn cultuur
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?

Topiclijst ouderen die dagbesteding ontvangen

Ondersteuning/zorg

- *Kunt u me iets vertellen over de dagbesteding waar u naar toe gaat?*
 - Wat voor activiteiten?
 - Sinds wanneer?
 - Hoe vaak?
 - Tevreden met de activiteiten? (doorvragen naar zowel positief als negatieve ervaringen)
 - Wat gaat goed?
 - Wat kan beter?
 - Sluiten de activiteiten aan bij uw wensen?
 - Wat vindt u van de persoon/personen die de dagbesteding organiseert?
- Zijn er nu ook andere Suryoye ouderen bij de dagbesteding?
 - Hoe belangrijk vindt u dat?
- Is er een familielid die ook voor u zorgt? (mantelzorg)
- Tevreden met deze zorg? (doorvragen naar zowel positief als negatieve ervaringen)
 - Wat gaat goed?
 - Wat kan beter?
- Hoe belangrijk vindt u het om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen?
 - Waarom?

Wensen/behoefte zorg

- Ik vind het belangrijk dat degene van wie ik zorg krijgt mijn taal spreekt
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?
- Ik vind het belangrijk dat degene van wie ik zorg krijg ook Suryoye is
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?
- Het maak mij niet uit of ik zorg krijg van een man of vrouw
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?
- Het maak mij niet uit of begeleiders weten wat de gewoonten en gebruiken zijn van mijn cultuur
 - Waarom?
 - Is dit nu het geval?

Topiclijst mantelzorgers

- Wat doet u als mantelzorger voor uw vader/moeder?
 - Welke zorg?
 - Hoe lang al?
 - Waarom doet u dit / wat is voor u de reden om te zorgen voor uw vader/moeder?
 - *Doelvragen in hoeverre dit cultuurbepaald is*
 - Hoe ervaart u het geven van mantelzorg?
 - Is het goed te combineren met andere dagelijkse bezigheden, of vormt het een belasting?
 - Tevreden met zorg verlenen?
 - Wat gaat goed?
 - Wat kan beter?
 - Zijn er zaken waar u als mantelzorger tegenaan loopt?
 - *Doelvragen: taal, bepaalde instanties, cultuurbepaalde aspecten*
- Krijgt uw vader/moeder ook andere zorg?
 - Welke zorg?
 - Tevreden met zorg?
 - Wat gaat goed?
 - Wat kan beter?
 - Zijn er daarin zaken waar u of uw ouder(s) tegenaan lopen?
 - *Doelvragen: taal, bepaalde instanties, cultuurbepaalde aspecten*
- De zorg die in Nederland gegeven wordt, sluit die aan bij uw (Suryoye)cultuur?
 - *Doelvragen: waarom en wat wel/niet?*

Kennispunt Twente
Nijverheidstraat 30
7511 JM Enschede

www.kennispunttwente.nl
Info@kennispunttwente.nl

Kennis **punt**
Twente